

УДК 636 (430)

О. Г. Кухар,

аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ТВАРИННИЦТВО НІМЕЧЧИНИ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

O. Kukhar,

Phd student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

LIVESTOCK GERMANY: TRENDS AND CHARACTERISTICS OF FUNCTIONING

Сільське господарство Німеччини характерне високим рівнем концентрації та індустріалізації. Близько 80% вартості виробленої сільськогосподарської продукції дає тваринництво. Тваринництво спеціалізується на вирощуванні ВРХ всіх напрямів, свинарстві, птахівництві. В статті проаналізовано основні тенденції, умови, досягнення та проблеми в розвитку скотарства Німеччини.

Germany's agriculture is characterized by a high level of concentration and industrialization. About 80% of the value of agricultural products gives the livestock. Sector of livestock specializes in growing cattle all directions, pig and poultry farming. This paper analyzes the key trends, conditions, achievements and challenges in the development of animal husbandry in Germany.

Ключові слова: тваринництво, поголів'я, виробництво, яловичина, експорт, імпорт.
Key words: livestock, cattle, produce, beef, export, import.

ВСТУП

У більшості розвинених країн тваринництво переважає над землеробством та характеризується інтенсивним розвитком. Успіх у селекційній роботі, сучасні технології в вирощуванні сільськогосподарських тварин, хороша кормова база тощо дали змогу розвиненим країнам не тільки забезпечити власну потребу в продукції тваринництва, а і зайняти своє місце на світовому ринку продовольства.

До таких країн належить Німеччина. Галузь тваринництва в країні дає до 80% товарної продукції. Найбільш розвиненими підгалузями є свинарство, скотарство та птахівництво. Німеччина займає першість з виробництва свинини в Європейському Союзі (ЄС) та є другим по величині виробником яловичини, поступаючись місцем лише Франції. Відповідно до рішень Світової організації торгівлі (СОТ) виробництво яловичини набуло статусу галузі, що потребує обережного та тактичного відношення і знаходиться під захистом від зовнішнього впливу ринків поза межами ЄС.

У виробництві м'яса та м'ясної продукції тісно взаємодіють виробники, науково-дослідні інститути, консалтингові інституції та ринки збуту. Завдяки цьому досягається максимальна ефективність та рентабельність вирощуван-

ня сільськогосподарських тварин, на ринок поступає якісна продукція, здійснюється контроль над перевиробництвом.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Зарубіжному досвіду розвитку і функціонування галузі тваринництва в працях вітчизняних науковців завжди приділялася особлива увага. Світовим тенденціям у даній галузі сільського господарства присвячено праці А.О. Бабича, О.М. Бородіної, В.І. Власова, В.П. Галушка, А.Д. Діброви, С.М. Кваші, О.М. Могильного та інших вчених. Проте інтенсивність розвитку тваринництва в світі вимагає подальших досліджень та визначення ключових моментів з метою застосування їх для України.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Українське тваринництво на даний час перебуває в затьманній кризі, особливо скотарство.

Тому, на наш погляд, розгляд особливостей функціонування м'ясного скотарства в Німеччині може стати важливим досвідом для покращення ситуації в вітчизняній галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розведення великої рогатої худоби та виробництво яловичини в Німеччині є професійним бізнесом.

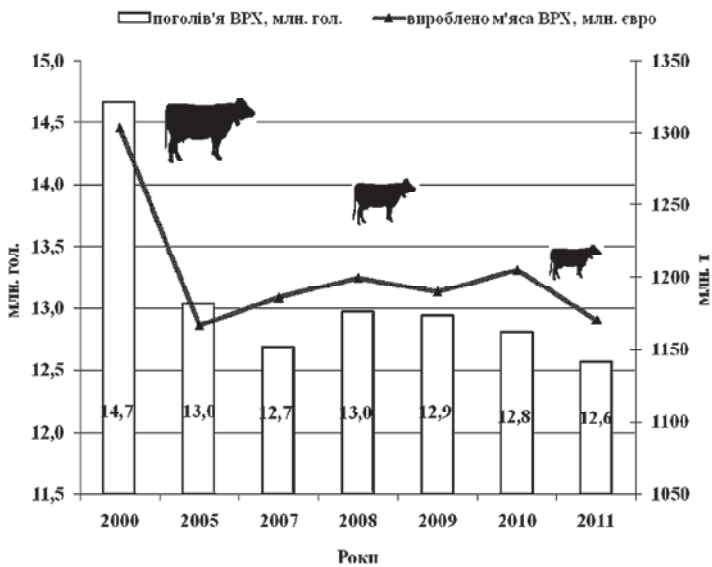

Рис. 1. Поголів'я ВРХ та обсяги виробництва яловичини в Німеччині, млн гол.

Джерело: побудовано за даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO)

У країні дуже високі стандарти, які охоплюють весь процес надходження продукції: від розведення і осіменіння сільськогосподарських тварин на фермі, умов їх утримання, кормового забезпечення до забою, переробки та контролю якості [2].

У Німеччині вирощується близько 40 порід ВРХ. До основних (≥80%) можна віднести чорно-білу, червону та білу породи гольнштейн, німецьку симентальську та браунвіх.

Решта 20% розділяються на 8 регіональних рідкісних порід та 30 м'ясних. Різноманітність породного складу також вказує на відмінності регіонального клімату та кормового забезпечення. На півночі та сході країни найбільш розповсюджена порода гольнштейн, а браунвіх та симентальська домінують на півдні [5].

ВРХ у Німеччині є ключовим елементом екологічної структури сільського господарювання. Підгалузь тваринництва забезпечує високоякісне добриво для органічних культур. Також біологічно чиста відгодівля ВРХ, пов'язана з меншою кількістю поголів'я на гектар пасовищ, впливає на вміст поживних речовин у ґрунті і забезпечує збереження цінних культурних ландшафтів.

Як жуйні тварини, ВРХ може використовувати траву і конюшину, що знаходиться на схилах, ділянках з бідними ґрунтами, заплавах тощо, які не можуть бути використані в сільськогосподарських цілях. Таким чином, не досить "зручні" для господарювання райони працюють на користь людині, зберігаючи природну цілісність навколишнього середовища.

Біологічно-чисте вирощування передбачає утримання ВРХ на достатньо великих площах, з використанням природного освітлення в стайні, з забезпеченням необхідного комфорту навіть при прив'язному вирощуванні худоби (в біопідприємствах з 2010 року такий тип утримання заборонено).

Основним і абсолютним пріоритетом є біологічна чистота пасовищ. Корова їсть щодня в літній час від 60 до 80 кг трави, сіна та силосу взимку. Особлива увага приділяється виробництву телятини. Телят годують молоком, основним (силос, сіно) та концентрованим кормом (зернові і зернобобові культури). Щодня вони отримують до 2 кг зерна змішаних культур, гороху, квасолі, люпину та макухи, 100% яких є біологічно чистими [7].

Станом на 1 січня 2012 р. в Німеччині налічувалось 12,6 млн голів ВРХ, які утримувались в 175 000 сільськогосподарських підприємств, було вироблено 1170,4 тис. т м'яса ВРХ. Згідно даних рис. 1, протягом аналізованого періоду поступово скоротилося поголів'я ВРХ та зменшився обсяг виробництва яловичини — на 15% та 11% відповідно (рис. 1). Це відбувається в рамках спільної аграрної політики ЄС.

У Німеччині виробництво продукції галузі скотарства розподіляється за наступними напрямками: виробництво яловичини, виробництво молока та комбіноване виробництво (рис. 2). Виробничі потужності підгалузі представлені в усіх територіальних одиницях країни. Домінування одного з напрямів над іншим залежить від наявності пасовищ (альпійські, перед альпійської території тощо), близькості міських агломерацій, каналів ввозу імпортової сировини тощо.

Найбільшу питому вагу в виробництві яловичини станом на 2010 р. займають Нижня Саксонія, Браденбург та Північна Рейн-Вестфалія. Для федеративних земель Баварії та Баден-Вюртемберга характерним є комбіноване виробництво продукції ВРХ.

Німеччина — країна переважно невеликих сімейних ферм. У загальній структурі сільськогосподарських товаровиробників 91% займають одноосібні володіння (рис. 3). Найбільш поширені вони в центральній та південній Німеччині.

У період 1994—1997 рр. доля сільськогосподарських підприємств, з земельною площею, яка перевищує 50 га, виросла з 11,9 до 14,3%.

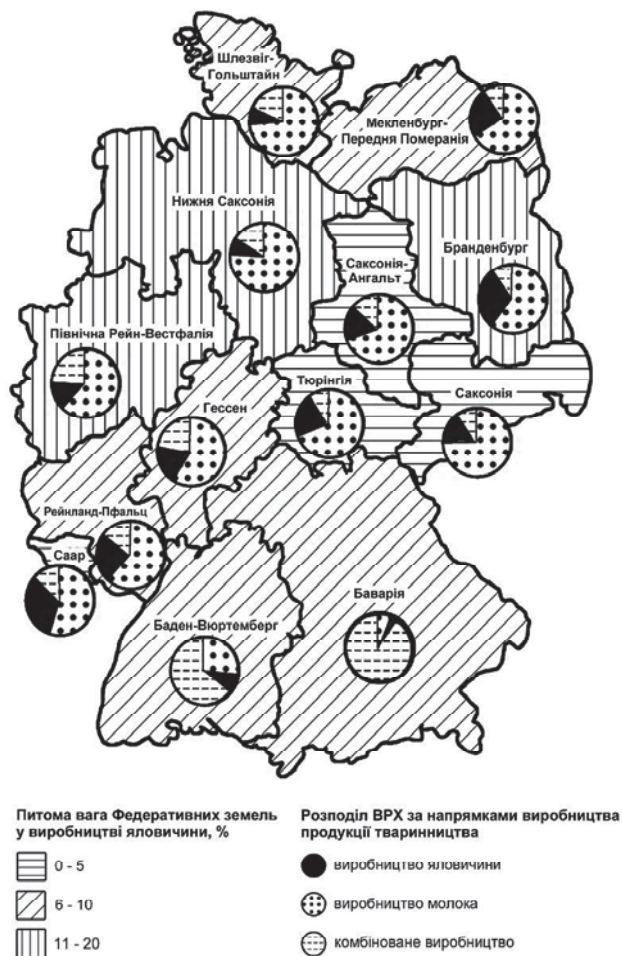

Рис. 2. Географічна структура виробництва яловичини Німеччини, 2010 р.

Джерело: річний звіт Федеративного управління статистики Німеччини по чисельності тварин та обсягах виробництва продукції тваринництва галузей сільського господарства, лісництва та рибальства за 2010 рік (Land- und Forstwirtschaft, Fischerei. Viehbestand und tierische Erzeugung). Дата публікації: 14 червня 2011 р. [10].

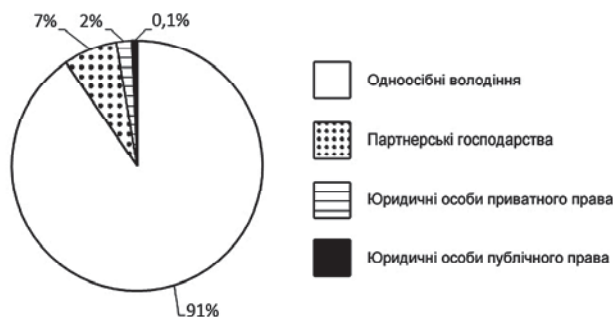

Рис. 3. Структура сільськогосподарських товаровиробників Німеччини

Джерело: Федеративне статистичне управління; Федеративне міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів. Звіт № 0102090 [9].

Найбільші за розмірами господарства розміщені в основному в Шлезвіг-Гольштайн та на сході Нижньої Саксонії. Невеликі ферми переважають у центральній та південній Німеччині. Одночасно відбулося різке скорочення числа зайнятих в сільському господарстві, з 24% від загальної кількості населення в 1950 р. до 2,4% в 1997 р. Велика частина працівників на невеликих фермах представлена сезонними робочими і другими категоріями тимчасово зайнятих, що мають основне джерело доходу в других господарських секторах [4].

Особливе значення в Німеччині мають сільськогосподарські кооперативи та кооперативні об'єднання. В об'єднання входять безпосередньо виробники продукції та підприємства широко профілю, які займаються в подальшому переробкою та реалізацією отриманої продукції, забезпеченням фермерів необхідними сільськогосподарськими машинами та обладнанням, їх обслуговуванням, посадковим матеріалом, добривами, кормами тощо, надають консультації, а також велику увагу приділяють рекламі та участі в різноманітних спеціалізованих виставках.

Історія сільськогосподарської кооперації в країні нараховує більше 150 років, а її виникнення пов'язують з іменами Германа Шульца та Фрідріха Вільгельма фон Райффайзена.

Функціонування сільськогосподарських кооперативних інститутів ЄС у цілому і Німеччини, зокрема, напряму пов'язано з реалізацією проектів спільної аграрної політики (САР). В Німеччині саме великі кооперативи і кооперативні об'єднання отримують вагомую долю дотацій і субсидій ЄС. Крім того, для деяких видів кооперативів європейські ринки є каналом збуту до 85% продукції. До основних позитивних моментів європейської інтеграції для сільськогосподарської кооперації Німеччини можна віднести: доступ до зарубіжних ринків збуту сільськогосподарської продукції країн — членів ЄС, доступ до більш дешевих виробничих ресурсів, покращення умов торгівлі, зменшення витрат за рахунок створення великих міжнародних кооперативів і масштабів виробництва, залучення прямих зарубіжних інвестицій, які більш охоче заходять саме на великі ринки [6, с. 18—19].

Культура споживання м'яса в Німеччині є однією з найрозвиненіших в ЄС. У загальному споживання м'яса на 1 особу в рік становить 88,9 кг. (Для порівняння: медична норма — 81 кг в рік на душу населення, в Україні — 51 кг) Згідно даних табл. 1, можна відмітити стабільність у споживанні всіх видів м'яса. Так, німці

Таблиця 1. Споживання м'яса населенням Німеччини, кг/особу

Вид м'яса за походженням	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Яловичина та телятина	12,3	12,5	12,8	13,1
Свинина	54,4	53,9	54,8	54,0
Баранина та козине м'ясо	1,0	0,9	0,9	1,0
М'ясо птиці	18,3	18,8	18,7	18,9
Інші види м'яса	2,5	2,3	2,3	2,2
Загалом	88,5	88,4	89,5	89,2

Джерела: Федеративне об'єднання німецької індустрії по виробництву м'яса [12]; Федеративне бюро статистики; Інформаційне ТОВ аграрного ринку (АМІ); Федеративне агентство по сільському господарству і продовольству (BLE).

Таблиця 2. Обсяг забезпечення/ постачання яловичиною та телятиною ЄС та Німеччини в 1000 т забійної ваги

Показник	ЄС-27			Німеччина				
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Валовий внутрішній продукт	8 265	8100	7 970	1 235	1 208	1 220	1 198	1 219
Імпорт	2 699	2 704	2 738	323	391	382	419	425
Експорт	2 556	2 788	2 788	579	554	595	593	612
Споживання	8 454	8 190	8 051	972	1 045	1 007	1 024	1 032
Ступінь само-забезпечення, %	96	98	99	126	116	121	117	118

Джерело: Аграрно-політичний звіт федеративного управління за 2011 рік. Травень 2011. Мова: німецька. Федеративне міністерство споживання, сільського господарства та захисту прав споживачів.

Таблиця 3. Зовнішня торгівля Німеччини м'ясом та м'ясними виробами

Продукти	2009 р.	2010 р.	Порівняння до попереднього року, %	2009 р.	2010 р.	Порівняння до попереднього року, %
	1000 т			млн €		
Імпорт						
Живі тварини	-	-	-	1 201	1 275	+6,2
М'ясо та м'ясні вироби	2 214,2	2 236,8	+1,0	5 485	5 702	+4,0
Експорт						
Живі тварини	-	-	-	858	959	+11,8
М'ясо та м'ясні вироби	3 362,1	3 577,1	+6,4	7 290	7 713	+5,8

Джерело: Федеральне статистичне управління Німеччини

охоче додають до свого раціону яловичину (12,6 кг/особу), полюблюють дієтичне м'ясо птиці (18,7 кг/особу), а свинина взагалі займає чільне місце в раціоні населення (54,3 кг/особу).

Незважаючи на недостачу придатних для господарювання площ та кормів, ступінь само-забезпечення м'ясом ВРХ протягом досліджуваного періоду становив у середньому 120% (табл. 2).

Німеччина виробляє близько 15% обсягу валового внутрішнього продукту ЄС (табл. 2);

веде активну зовнішню торгівлю (табл. 3). Експорт яловичини перевищує імпорт у середньому на 30%. Так, протягом 2006—2010 рр. експортний потенціал країни зріс майже на 10%.

Головними імпортерами м'яса та м'ясної продукції до Німеччини є Аргентина, Бразилія, США та країни-члени ЄС.

Споживають німецьку м'ясну продукцію в третій країнах (особливе місце серед них займає Росія — близько 30% від обсягу експорту цього напрямку).

Біля 80% м'ясної продукції Німеччини експортується до країн співтовариства [3].

Німеччина займає досить непогані позиції на європейському ринку продукції тваринництва. Також у найближчому майбутньому очікується підвищення глобального попиту яловичини. На ринок споживачів поступово виходять багатомільйонні країни Азії з постійно зростаючими економічними показниками та до цього часу низьким обсягом споживання м'яса (наприклад, Китай, Індонезія).

Не дивлячись на це, європейське та німецьке виробництва яловичини буде надалі скорочуватися аж до завершення дії прийнятого розпорядження про регулювання виробництва молока до 2015-го року. Територіальні дослідження для Німеччини показали, що у випадку лібералізації торгівлі та очікуваного зменшення цін продовження інтенсивного господарювання в рамках виробництва яловичини стане нерентабельним і буде припиненим [1, с. 46].

Важливим фактором, що впливає на тенденції розвитку тваринництва в аналізованій країні, є собівартість даного виду продукції.

Затрати, які несе Німеччина на виробництво 100 кг забійної ваги, є вищими, ніж найбільших країн-виробників світу (рис. 4). Наприклад, якщо порівняти з США, Аргентиною та Бразилією, то затрати Німеччини на виробництво є

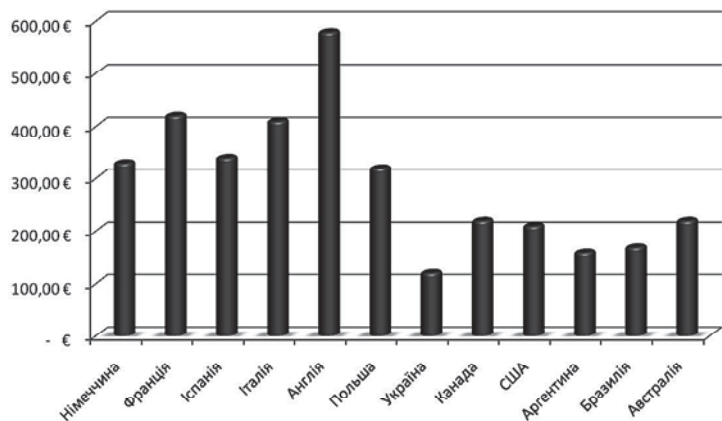

Рис. 4. Затрати на виробництво яловичини в інтернаціональному порівнянні, євро/100 кг забійної маси (середні значення)

Джерело: agri benchmark Beef and Sheep Report 2010.

вищими на 40% та майже 50% відповідно. Порівнюючи з Україною — собівартість вища втричі.

Отже, складається така ситуація. З одного боку, 100% самозабезпечення Німеччини м'ясною продукцією та високий експортний потенціал, а з іншої — висока собівартість продукції в порівнянні з витратами найбільших світових країн-виробників. Зважаючи на це, можна говорити про підтримку розвитку даної галузі зі сторони держави.

Який же механізм державної підтримки функціонує в Німеччині? Як відомо, Німеччина входить до складу ЄС. Аграрна політика ЄС ґрунтується на спільній діяльності двох окремих організацій: Європейського Сільськогосподарського Гарантійного Фонду (EAGF)

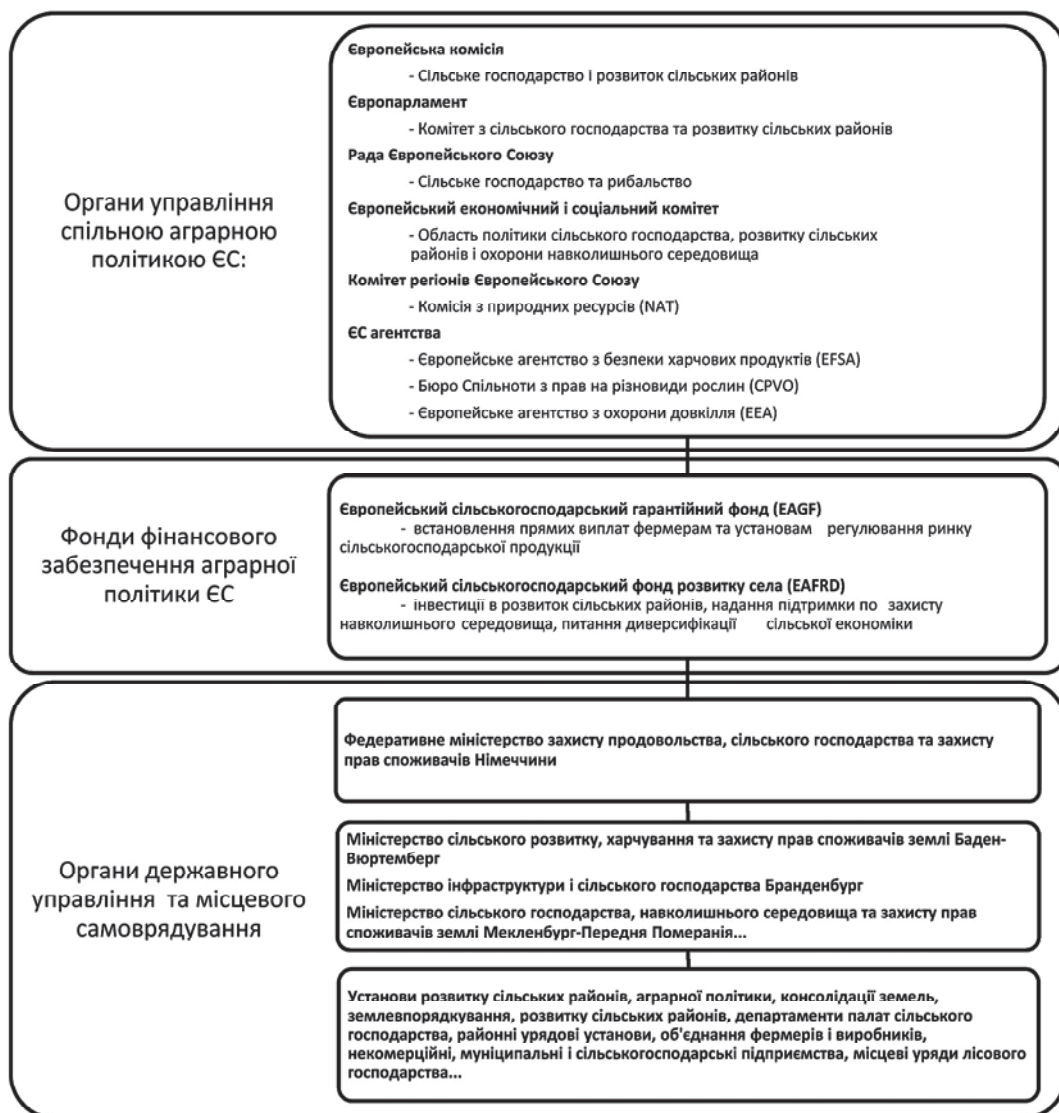

Рис. 5. Схема фінансування аграрної політики ЄС

Джерело: узагальнено автором.

та Європейського сільськогосподарського фонду розвитку села (EAFRD).

Європейській Сільськогосподарській Гарантійний Фонд, розподіляючи бюджетні кошти ЄС, встановлює величину прямих виплат фермерам та установам регулювання ринку сільськогосподарської продукції.

Розвитком сільських районів, наданням підтримки по захисту навколишнього середовища, питаннями диверсифікації сільської економіки займається Європейський сільськогосподарський фонд розвитку села (EAFRD). Його робота базується на веденні аграрної політики щодо створення єдиної структури сільськогосподарського виробництва з урахувань особливостей природних ресурсів та поліпшення якості життя в сільських районах. Цим самим створюючи значний вплив на промислову, екологічну та соціальну політику ЄС.

Наразі здійснення CAP відбувається через низку взаємопов'язаних інструментів, які Європейська Комісія групує у два основні "стовпи" (pillars): перший "стовп" включає спільну організацію ринків (через такі заходи, як експортні субсидії, підтримку ринкових цін, зберігання продукції, митний тариф) та пряму підтримку фермерів (через такі заходи, як єдиний платіж на площу земель, єдиний платіж на ферму, платежі, частково пов'язані з рівнем виробництва та додаткові платежі). Більше того, пряма підтримка надається фермерам лише за умови дотримання ними умов перехресної відповідності, що є переліком вимог щодо добробуту тварин, утримання земель у належному стані та збереження довкілля.

Другий "стовп" CAP передбачає розвиток сільської місцевості (зокрема, заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору та лісництва, збереження довкілля та сільських ландшафтів, підвищення якості життя в сільських місцевостях та диверсифікації сільської економіки, а також програму ЛІДЕР). Обидва "стовпи" пов'язані через принцип модуляції, що передбачає поступове скорочення розміру прямих платежів та спрямування вивільнених коштів на розвиток сільської місцевості.

Слід зазначити, що важливим елементом сучасної системи регулювання CAP ЄС є фінансова дисципліна, яка полягає у затвердженні максимального обсягу асигнувань на провадження цієї політики [11, с. 14].

Кошти на підтримку сільського господарства від ЄС надходять до Федеративного міністерства споживання, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини,

потім розподіляються по Міністерствах продуктів споживання, сільського господарства та лісництва федеративних земель (рис. 5).

На сьогодні сутність національної аграрної політики Федерального уряду Німеччини зводиться до зближення внутрішнього сільськогосподарського ринку до основних принципів та елементів Спільної аграрної політики ЄС, виносяться такі цілі:

- орієнтація на ринок та підвищення конкурентоспроможності, безпеки та якості харчових продуктів, запобігання перевиробництву;

- стабілізація доходів господарств, інтеграція екологічних проблем у сільськогосподарську політику, розвиток життєздатності сільських районів.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на обмеженість природних ресурсів розвиток сільського господарства Німеччини, зокрема тваринництва, перебуває на високому технологічному рівні. Оптимальна структура в виробництві, переробці та шляхах реалізації продукції, підтримка, консультування та захист сільськогосподарських товаровиробників дали змогу не тільки повністю задовольнити внутрішні потреби споживача та зробити галузь привабливою для бізнесу, а і вийти на світовий ринок впевненим експортером м'ясної продукції.

Німеччина та Україна вже багато років пов'язані між собою важливими та надійними двосторонніми відносинами. Німеччина є одним із найбільших інвесторів, торговим партнером, здійснюються спільні проекти. Німецький досвід підвищення ефективності функціонування галузі може бути важливим для українських проектів відродження тваринництва.

Література:

1. Аграрно-політичний звіт федеративного управління за 2011 рік. (Agrarpolitischer Bericht der Bundesregierung 2011). Мова: німецька. Федеративне міністерство споживання, сільського господарства та захисту прав споживачів. Травень, 2011. — 108 с.

2. Німеччина — сильна аграрна країна (Germany — a strong agricultural country) — ТОВ "Продукти харчування Німеччини" (German Meat GmbH) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.german-meat.org/en/meat-germany/agriculture/>

3. InterMeat 2012: Потребление мяса в Германии остается стабильным — Портал спеціалістів м'ясного ринку Meatinfo.ru [Електронний ресурс]. — Дата доступу: 08.08.2013. Режим

доступу: <http://www.myaso-portal.ru/analitika/intermeat-2012-potreblenie-myasa-v-germanii-ostaetsya-stabilnym/>

4. Сельское хозяйство Германии — ООО "САС Консалтинг" [Электронный ресурс]. — Дата доступа: 14.08.2013. Режим доступа: http://www.agroinform.tj/index.php?option=com_content&view=article&id=1860&lang=ru

5. Скотарство Німеччини (German cattle). — Виробниче об'єднання по розведенню великої рогатої худоби (Arbeitsgemeinschaft Deutscher Rinderzuechter e. V.) [Электронный ресурс]. — Дата доступа: 22.08.2013. Режим доступа: http://www.germanlivestock.de/german_cattle.html

6. Тонкошкуров И.В. Развитие сельскохозяйственной кооперации в Германии в условиях глобализации: автореф. дис. на соискание науч. степени к. эк. н. / И.В. Тонкошкуров. — Санкт-Петербург, 2011. — 26 с.

7. Портал спілки органічно-біологічного сільського господарювання Біоланд (Verband für organisch-biologischen Landbau e.V. Bioland) [Электронный ресурс]. — Дата доступа: 20.08.2013. Режим доступа: <http://www.bioland.de/wissen/biotiere/rind.html>

8. Портал продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) (Food and Agriculture Organization of the United Nations FAOSTAT) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://faostat3.fao.org/home/index.html#DOWNLOAD>

9. Портал статистики та звітів Федеративного міністерства споживання, сільського господарства та захисту прав споживачів (Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz BMELV. Statistik und Berichte) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.bmelv-statistik.de/de/statistischer-monatsbericht/a-landwirtschaft/>

10. Портал Федеративного відомства статистики Німеччини (Statistisches Bundesamt DESTATIS) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/LandForstwirtschaft/ViehbestandTierischeErzeugung/Viehbestand.html>

11. Усс І.В., Бугрій М.Г., Клименко І.В. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України / І.В. Усс, М.Г. Бугрій, І.В. Клименко. — К.: НІСД, 2011. — 19 с.

12. Федеративне об'єднання німецької м'ясної індустрії (Bundesverband der Deutschen Fleischwarenindustrie e.V. BVDF) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.bvdf.de/in_zahlen/tab_06/

References:

1. Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection (Germany) (2011), "Agricultural Policy Report of the Federal Government 2011", Berlin, Germany.

2. German Meat GmbH (2013), "Germany — a strong agricultural country", available at: <http://www.german-meat.org/en/meat-germany/agriculture/> (Accessed 22.08.2013).

3. Meat Web Portal (2012), "Meat consumption in Germany remains stable", available at: <http://www.myaso-portal.ru/analitika/intermeat-2012-potreblenie-myasa-v-germanii-ostaetsya-stabilnym/> (Accessed 22.08.2013).

4. SAS Consulting (2013), "Agriculture in Germany", available at: http://www.agroinform.tj/index.php?option=com_content&view=article&id=1860&lang=ru (Accessed 14.08.2013).

5. German Livestock (2013), "German cattle", available at: http://www.germanlivestock.de/german_cattle.html (Accessed 22.08.2013).

6. Tonkoshkurov I.V. (2011), "The development of agricultural cooperation in Germany in conditions of globalization", Candidate of Economic Sciences Tesis, Saint Petersburg, Russia.

7. Bioland (2013), "Association for organic-biological farming", available at: <http://www.bioland.de/wissen/biotiere/rind.html> (Accessed 20.08.2013).

8. Food and Agriculture Organization of the United Nations FAOSTAT (2013), available at: <http://faostat3.fao.org/home/index.html#DOWNLOAD> (Accessed 22.08.2013).

9. Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection (Germany) (2013), "Portal Statistics and Reports", available at: <http://www.bmelv-statistik.de/de/statistischer-monatsbericht/a-landwirtschaft/> (Accessed 22.08.2013).

10. The Federal Statistical Office (Germany) (2013), available at: <https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/LandForstwirtschaft/ViehbestandTierischeErzeugung/Viehbestand.html> (Accessed 22.08.2013).

11. Uss I.V., Buhrij M.H. and Klymenko I.V. (2011), *Spil'na abrarna polityka Yevropejs'koho Soiuzu: mozhlyvosti ta vyklyky dlia Ukrainy* [The Common Agricultural Policy of the European Union: Opportunities and Challenges for Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.

12. Federation of German meat industry BVDF (2013), available at: http://www.bvdf.de/in_zahlen/tab_06/ (Accessed 22.08.2013).

Стаття надійшла до редакції 04.09.2013 р.